

MEMO

Aan: Vaste Tweede Kamer commissie Infrastructuur en Waterstaat
Van: Dr. ir. Michiel Pezij, adviseur zoetwaterbeschikbaarheid
Datum: 28 oktober 2026
Projectnummer: PR5388.10
Onderwerp: Position paper HKV voor rondetafelgesprek Grevelingen

Een zoet Grevelingen is technisch mogelijk. De vraag is niet óf het kan, maar of het, afgewogen tegen de alternatieven, de beste besteding is van schaarse middelen en ruimte.

Het Grevelingenmeer als onderdeel van een groter zoetwatervraagstuk

Nederland, en in het bijzonder de Zeeuwse Delta, heeft in de zomer steeds vaker te weinig zoet water. In droge zomers daalt het aanbod, door neerslagtekorten en lagere rivierafvoeren, terwijl de vraag piekt. Tegelijk dringt zout water via de rivieren verder landinwaarts en neemt de zoute kwel toe. Die druk neemt in de toekomst toe: de klimaatscenario's van het KNMI wijzen op drogere zomers, lagere afvoeren en zeespiegelstijging, terwijl de bevolking groeit en meer water vraagt voor drinkwater, industrie en landbouw.

De zomer van 2026 maakte dit zichtbaar. Het tekort aan neerslag liep landelijk op tot ongeveer 300 mm, het op zeven na droogste jaar sinds 1906, met Schouwen-Duiveland (416 mm) als droogste plek van het land¹. De Rijn bij Lobith zakte naar de laagste afvoer in augustus sinds de start van de metingen in 1901². Waterbeheerders moesten ingrijpen, met onder meer minder aanvoer naar het Volkerak-Zoommeer en verboden om water op te pompen³.

We moeten ons niet laten leiden door één droge zomer, maar gebruik maken van beschikbare kennis en kunde. De vragen die ertoe doen zijn: welke risico's op tekorten zijn acceptabel, wat zijn mogelijke interventies, hoe effectief zijn deze en wat zijn de bijwerkingen van deze interventies?

Het verzoeten van de Grevelingen is één van die interventies. In opdracht van de Provincie Zeeland heeft HKV in de studie 'Verkenning Vitaal Zoet Grevelingen' de effecten op zoetwaterbeschikbaarheid, blauwalg en hoogwaterveiligheid verkend. Natuur, ecologie en een vergelijking met alternatieven waren geen onderdeel. De keuze blijft een politieke afweging, onder meer omdat verzoeting invloed heeft op de mogelijkheden voor bijvoorbeeld natuuropgaven en langetermijnkeuzes rond waterveiligheid.

Een zoet Grevelingen: een technische blik vanuit de waterbalans

Onze verkenning beantwoordt de vraag of er, puur op de waterbalans, genoeg zoet water is om de Grevelingen zoet te maken en te houden. Het antwoord is ja, binnen grenzen. Het meer voor het eerst zoet maken kost minimaal één à twee jaar, en in de praktijk waarschijnlijk langer. Dit is een schatting op basis van bestaande kennis en vuistregels.

¹ KNMI (2026a). Het droge zomerhalfjaar van 2026. Nieuwsbericht. knmi.nl

² KNMI (2026b). Zeer lage Rijnafvoer door aanhoudende droogte in stroomgebied. Nieuwsbericht, 6 augustus 2026. knmi.nl

³ Rijkswaterstaat (2026). Lage rivierafvoeren en toenemende verzilting: droogte vraagt om slimme waterverdeling. Nieuwsbericht, juli 2026. rijkswaterstaat.nl

Eenmaal zoet kan het meer werken als een buffer. In een droge zomer kan die ongeveer een à twee maanden de regionale watervraag vervullen. Bijvullen kan alleen bij een wateroverschot, meestal in de winter of bij hoge rivierafvoeren; in een droge zomer lukt dat niet, want dan is het water er niet en wordt het via de verdringingsreeks elders verdeeld. Hoe vaak en hoe lang de buffer tekortschiet, hangt af van hoe extreem de droogte is. Dat hebben wij niet doorgerekend.

“Het kan” geldt dus alleen voor de waterbalans: je kunt een eindige buffer maken. Of dat genoeg zekerheid biedt, is geen waterbalansvraag, maar een verdelingsvraag. Een grote onzekerheid is de waterkwaliteit: een stilstaand en warm meer met veel voedingsstoffen loopt een reëel risico op blauwalg, zoals regelmatig voorkomt op het Volkerak-Zoommeer. Doorspoelen is geen optie, want daarvoor is in de zomer vaak te weinig water beschikbaar. Maatregelen als nutriëntenreductie zijn kansrijker, maar niet beproefd. Ook is onzeker of het hele meer zoet wordt: het zoute water kan in de diepe geulen achterblijven. De gevolgen voor natuur en ecologie zijn evenmin uitgewerkt.

De keuze vraagt een eerlijke kosten-batenafweging

Voor de Grevelingen lopen twee richtingen naast elkaar, zoet maken of het getij terugbrengen, die elkaar uitsluiten en later alleen tegen hoge kosten zijn terug te draaien. Geld en ruimte die hier worden ingezet, zijn niet elders beschikbaar. De keuze bepaalt bovendien welke langetermijnopties openblijven, zoals de richtingen uit het Kennisprogramma Zeespiegelstijging en de ruimte voor natuurherstel. De vraag is dus niet “kan het?”, maar of dit, afgewogen tegen alternatieven, de beste besteding is van schaars geld en schaarse ruimte.

Een deel daarvan is in cijfers te vatten. De aanleg van een zoet Grevelingen is in een parallel onderzoek geraamd op ongeveer € 250 miljoen. Daartegenover staat wat droogte nu al kost: 2018 zorgde landelijk voor naar schatting € 450 miljoen tot € 2,1 miljard schade, vooral in de landbouw⁴. Zo daalde in Zeeland de uienopbrengst met ongeveer 70%.

Een eerlijke vergelijking kijkt breder

Maar zulke bedragen vertellen niet het hele verhaal. Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) weegt méér dan aanlegkosten en vermeden droogteschade: ook de waarde van functies die veranderen of verdwijnen, bij een zoet meer de huidige zoute natuur, de visserij en delen van de recreatie. Zo’n analyse schrijft geen keuze voor: de politiek mag een duurdere oplossing kiezen omdat ze bepaalde waarden zwaarder weegt. Maar dat vraagt wel inzicht in alle maatschappelijke kosten en baten, en juist de effecten op andere functies ontbreken nu.

Een goede keuze vraagt dat alle alternatieven op dezelfde manier worden doorgerekend: een zoet Grevelingen, het getij, een pijpleiding, etc. Welke het beste scoort, blijkt pas uit zo’n gelijkwaardige vergelijking, en die bestaat nog niet. Deze moet ook de gevolgen voor natuur en ecologie meewegen, zeker tegenover de getij-optie, waarin natuurherstel juist een hoofddoel is.

Wat wij de commissie meegeven

Zoetwaterzekerheid is geen regionale maar een nationale verdelingsvraag: Nederland heeft een eindige hoeveelheid zoet water, en meer zekerheid voor het ene gebied betekent minder voor het andere. Daarbij hoort ook de vraag hoeveel onzekerheid we accepteren, en in hoeverre gebruikers zich aanpassen. Beoordeel verzoeting van de Grevelingen daarom niet als los plan, maar als één optie binnen de nationale verdeling, met oog voor de volledige maatschappelijke kosten en baten en de langere termijn. Die afweging is uiteindelijk aan de politiek.

⁴ Ecorys (2019). Economische schade door droogte in 2018.